

๗๗. การตัดท่อน้ำเลี้ยงกิเลสทั้งหลาย

Intercepting the Nutrient Pipe of Defilements

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

การพิจารณาเห็นการเกิดขึ้นแห่งทุกข์ในชีวิตได้นั้น ถือเป็นเรื่องใหญ่แห่งปัญญาที่เห็นธรรมตามเป็นจริงได้ ในชีวิต นั่นคือ บุคคลนั้นรู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุและผลของสภาวะที่ดำเนินไปของชีวิต ที่เป็นแก่นสารอย่างแท้จริง ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจครอบงำของกิเลสทั้งหลาย โดยไม่ประกอบทุกข์และดำเนินชีวิตอย่างมีอิสระ ความรู้สึกนึกคิดค้นหาเหตุผลอันเป็นความจริงหรือสัจธรรมแห่งชีวิตนั้น ย่อมกลายเป็นทุนทางปัญญาในการเจริญภาวนากรรมฐานต่อไป เพื่อจะค้นหาคำตอบอันสูงสุดในชีวิตอีกขั้นในตอนหนึ่ง อันเป็นทางแห่งความสงบสันติระงับจากกิเลสทั้งหลายอันเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง โดยเฉพาะการพิจารณาเห็นสิ่งที่ไปหล่อเลี้ยงให้กิเลสทั้งหลายดำรงอยู่ได้ อันเป็นตัวตนของตนเอง [อาหาร ๔] นั่นคือ “นามรูป-ขันธ ๕” ที่เกิดจากจิตของตนเข้าไปปรุงแต่งให้เกิดจิตใน “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์-อุปาทานทุกข์” ที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน “สังสารวัฏฏ์” [กิเลส-กรรม-วิบาก] ไม่สิ้นสุด เป็นความสุขและความทุกข์สลับหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ตามวาระแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไปก่อนหน้านั้น นั่นคือ กุศลกรรมก็เป็นวิบากแห่งสุข อกุศลกรรมก็เป็นวิบากแห่งทุกข์ ทำให้ชีวิตที่แท้จริงไม่สงบระงับจากกิเลสทั้งหลาย ต้องตกอยู่ในอบายภูมิหรือทุกข์อยู่ตลอดไป ฉะนั้น การเลือกเส้นทางชีวิตในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น จึงถือเป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่ประเสริฐ อันทำให้ผู้ปฏิบัติตามนั้น สามารถบรรลุถึงการเป็นอริยบุคคล จนสามารถตรัสรู้ถึง “สัมโพธิญาณ” ได้ นั่นคือ สามารถเข้าถึง “สัจภาวะแห่งนิพพาน” ได้ในชาติปัจจุบันนี้ ทั้งหลายทั้งปวงนั้น ก็เกิดจากการรู้จักคิดประมาณรู้ถึงธรรมทั้งหลายตามเป็นจริง เพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายและทุกข์ทั้งปวงใน “โลกธรรมแห่งสังสารวัฏฏ์” นั่นเอง.

บทความที่ ๗๗ ประจำปี ๒๕๕๕ – การตัดท่อน้ำเลี้ยงกิเลสทั้งหลาย

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงนั้น ทรงถือเอาพระกรุณาเป็นหลักให้สำเร็จพุทธกิจ หรือทรงบำเพ็ญพุทธกิจจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ที่เรียกว่า “**ปรหิตปฏิบัติ**” คือหน้าที่ของพระพุทธเจ้า และความเป็นโลกนาถ คือ เป็นที่พึ่งของชาวโลกได้ ด้วยเหตุนี้ พระธรรมคำสอนของพระตถาคตจึงมุ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม โดยเฉพาะผู้ถือประมาณในธรรม ที่เรียกว่า “**สัมปมาณา**” คือ บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสารธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ **ศีล-สมาธิ-ปัญญา** จึงชอบใจเลื่อมใสน้อยใจที่จะเชื่อถือ ส่วนคนถือประมาณใน ๓ จำพวกนั้น พระองค์ทรงถือแต่พอดี ได้แก่ **รูปปมาณา-โฆสปมาณา-สุขปมาณา** นั่นคือ ถือประมาณในรูป เสียง และ ความคร่ำครึยด คำว่า “**ปัญญาเห็นสารธรรม**” นั้น ย่อมทำให้บุคคลรู้เห็นแนวทางในการปฏิบัติธรรมเหมาะสมแก่ธรรม ดำเนินชีวิตตามคลองธรรมด้วยความไม่ประมาท [อปปมาทะ] ฉะนั้น สิ่งจำเป็นในชีวิต สิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ [ปัจจัย ๔] ได้แก่ **จีวร-บิณฑบาตร-เสนาสนะ-คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร** แต่อย่างไรก็ตาม “**บิณฑบาตร-บิณฑิยาโลปโภชนะ**” หมายถึง โภชนะคือคำข้าว [อาหาร] ที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข้งด้วยการออกบิณฑบาต เพื่อเป็นเครื่องค้ำจุนรูปธรรมแห่งร่างกาย จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาให้เห็นธรรมจริงๆ เมื่อพิจารณาถึง “**กิเลส**” นั้น ถึงพิจารณาให้เห็นด้วย “**ปัญญาญาณ**” [ญาณทัสสนะ] ว่า กิเลสทั้งหลายนั้นอาศัย “**นามรูปแห่งขันธ ๕**” เป็นที่เกาะเหนี่ยว คือ ฝ่ายรูปธรรมโดย “**รูปขันธ**” กับฝ่ายนามธรรมโดย “**นามขันธ**” หรือ (๑) “**กามุปาทาน**” คือ ความยึดมั่นในกาม [รูป-เสียง-กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ] กับ (๒) “**ทิฏฐุปาทาน**” คือ ความยึดมั่นในทิฏฐิหรือทฤษฎี [ความเห็น ลัทธิ หรือ หลักคำสอนต่างๆ] กล่าวโดยรวม คือ “**อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์-อุปาทานทุกข์**” แต่ตามนัยสำคัญของการปฏิบัติธรรมหรือการบำเพ็ญเพียรภาวนานั้น “**ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง**” หมายถึง “**ความไม่ยึดมั่นในอุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์**” นั้นหมายความว่า อะไรเป็นมูลฐานสำคัญที่กิเลสยึดเป็นที่พึ่งอาศัย สิ่งนั้น คือ “**อาหาร ๔**” หมายถึง สิ่งที่หล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดกำลังเจริญเติบโตและวิวัฒน์ได้ หรือเครื่องค้ำจุนชีวิต [ขันธ ๕] ดังนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจึงต้องพิจารณาธรรมใน ๒ หมวด ให้ดี ได้แก่ “**ปัจจัย ๔**” กับ “**อาหาร ๔**” เพราะเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต ในคำว่า “**ชีวิต**” หมายถึง “**เบญจขันธ-ขันธ ๕**” ซึ่งรวมกันเป็นกองชีวิต นั่นคือ “**อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์**” ตามนัยของ “**โลกียธรรม**” หรือ “**สมมติสังขะ**” และตามนัยของ “**ปรมัตถธรรม**” หรือ “**ปรมัตถสังขะ**” ได้แก่ **จิต [วิญญาณ] -เจตสิก [เวทนา-สัญญา-สังขาร] -และ-รูป** นั่นคือ “**ขันธ ๕**” อันเป็นธรรมชาติที่ไม่มีกิเลสครอบงำ และไม่จัดเป็น “**อสังขตธรรม**” ที่เรียกว่า “**บรมธรรม-อมตธาตุ-นิพพาน**” [นิพพานธาตุ] อันเนื่องด้วย “**อนัตตตา-สุญญตา**” [ความไม่ใช่ตัวตน-ความว่างเปล่าไม่มีอะไรให้ยึดมั่น] คือ ความอยู่เหนือวิภวัญ [วงเวียนแห่งกิเลส-กรรม-วิบาก] ที่เรียกว่า “**วิภวัญ**” ฉะนั้น การประพฤติปฏิบัติธรรมจึงประกอบด้วย ๒ คติ คือ (๑) **ขันธ ๕ แห่งวิภวัญ**-ถูกยึดครอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ กับ (๒) **ขันธ ๕ แห่งวิภวัญ**-ไม่ถูกยึดครอบด้วยตัณหาและทิฏฐิ เพื่อเข้าถึง “**สัจภาวะแห่งนิพพาน**” ได้แก่ **จิต-เจตสิก-รูป-**

นิพพาน [ปรมัตถธรรม ๔] โดยอาศัย “โลกุตตรธรรม ๘” เป็นสะพานเชื่อมต่อ “ได้แก่ มรรค ๔-ผล ๔-นิพพาน ๑ ประกอบด้วย “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔-สัมมัปปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทรีย์ ๕-พลัง ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมงคล ๘ เมื่อเกิดปัญญาเห็นนิพพานดีแล้ว ก็ควรพิจารณาเห็นสภาพที่ปราศจากกิเลสทั้งหลายว่า “ควรจะเป็นไปอย่างไร” นั่นคือ สภาพที่ปราศจากขันธทั้งหลาย ที่เรียกว่า “ขันธวินิมุต” คือ ไม่มี “จิต-เจตสิก-รูป” เหลือแต่ “นิพพาน” เพียงอย่างเดียว “ขันธ ๕” [สังขตธรรม] นั้น เกิดสืบเนื่องจาก “อาหาร ๔” ที่ทำให้เกิด (๑) กรรมภพ กับ (๒) อุปัตติภพทั้งหลาย [วิบากกรรม] ในวงจรของสังสารจักร [ภวจักร] ที่ประกอบด้วย “ปัจจัยธรรมทั้งหลาย” [ปฏิจกสมุปบาท ๑๒-ปฏิจกสมุปบันนธรรม ๖] เมื่อตัดขาดจาก “อาหาร ๔” ได้ บุคคลย่อมหลุดพ้นจากกิเลสได้ชั่วคราวในขณะที่กำหนดรู้ได้ พิจารณาเห็นได้ด้วย “ฌานกุศลจิต” [สมาธิในวิปัสสนา] และ “ปัญญาญาณ” ในวิปัสสนา

ดังนั้น ให้พิจารณาถึง “อาหาร ๔” ดังนี้ (๑) “กวมพิงการาหาร” คือ “คำข้าว” เมื่อกำหนดรู้กวมพิงการาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “ราคะ” ที่เกิดจาก “เบญจกามคุณ” ได้ด้วย (๒) “ผัสสาหาร” คือ “ผัสสะ” เมื่อกำหนดรู้ผัสสาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “เวทนา ๓” ได้แล้ว (๓) “มโนสัญญาเจตนาหาร” คือ มโนสัญญาเจตนา เมื่อกำหนดรู้มโนสัญญาเจตนาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “ตัณหา ๓” ได้ด้วย และ (๔) “วิญญาณาหาร” คือ “วิญญาณ” เมื่อกำหนดรู้วิญญาณาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้ “นามรูป” ได้ด้วย ในการกำหนดรู้สภาวะธรรมในวิปัสสนาภูมิขั้นนี้ เป็นการพิจารณาที่ละเอียดอ่อน เพราะต้องพิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริงใน “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์” อันเนื่องด้วยกิเลสทั้งหลายมาประชุมรวมกันเป็นชีวิตในขณะที่หนึ่งๆ ในวงเวียนแห่งสังสารจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเวียนว่ายตายเกิดใน “สังสารวัฏฏ์” [กิเลส-กรรม-วิบาก] อย่างไม่สิ้นสุด แต่อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการคิด คือ “โยนิโสมนสิการ” นั้น เป็นความจริงขั้นสูงสุด ที่เรียกว่า “ปรมัตถสังจะ-อภิธรรม” อันเป็นความรู้ทั้งหมดในวิปัสสนาภูมิ นั่นคือ “วิชา-ญาณ” [ความรู้แจ้ง-ความหยั่งรู้] สำหรับธรรมพิเศษดังกล่าวนี้ เกิดจาก (๑) สมถภาวนา กับ (๒) วิปัสสนาภาวนา ไม่ใช่ความรู้สามัญใน “โลกียธรรม” แต่เป็นความรู้แจ้งพิเศษ-วิชา ความรู้ยิ่งยวด-อภิญา ที่เกิดจากหมั่นบำเพ็ญเพียรภาวนากรรมฐานอย่างจริงจัง ที่สมบูรณ์และไพบุลย์ด้วย “สัทธรรม ๓” ได้แก่ (๑) ปริยัติธรรม (๒) ปฏิบัติธรรม และ (๓) ปฏิเวธธรรม ความรู้ทั้ง ๓ อย่าง นี้ จะช่วยให้เป็น “อริยบุคคล” ผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง ผู้บรรลุถึงคุณสมบัติแห่งพุทธะ ผู้เป็นอริยสาวกของพระตถาคต นั่นเอง

ฉะนั้น การจะบรรลุถึงบรมธรรมได้นั้น จิตต้องอยู่ในสภาพที่ปราศจากกิเลสทั้งหลายเท่านั้น ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ นี้ก็อยากจะเป็นก็จะเป็นได้แต่ประการใด แต่ต้องอาศัยการบำเพ็ญเพียรภาวนาเท่านั้น โดยเฉพาะ “ปัญญาเห็นธรรมด้วยโยนิโสมนสิการ” [ทิพพจักขุญาณ-ปัจจัยปริคคหญาณ] นั่นคือ กำหนดรู้ได้ถึงสถานภาพแห่งชีวิตที่กำลังก้าวดำเนินไปทุกขณะว่า มีองค์ประกอบปัจจัยอะไรเป็นตัวกำจุนชีวิต [เกิดขึ้น-ตั้งอยู่-ดับไป] โดยการจำแนกแจกธรรมออกเป็น (๑) รูปธรรม กับ (๒) นามธรรม โดยพิจารณาตามเกณฑ์พื้นฐาน คือ “อาหาร ๔” ให้แตกฉานอย่างละเอียด ว่าอาหารเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิด (๑) ราคะ (๒) เวทนา ๓

(๓) คัมภีร์ ๓ และ (๔) นามรูป-อุปาทานขันธ ๕ ผลสุดท้ายแห่งวิบากกรรม คือ “ภพ-ชาติ-พยาธิ-ชรา-มรณะ-โสกะ-และสังกิเลสทั้งหลาย เป็นธรรมดา” [พิจารณาตามอนุโลมปฏิจสมุปปาท] ในทางกลับกันนั้นก็ให้พิจารณาถึงวิธีดับทุกข์โดยปราศจาก “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์” จนกำหนดรู้ว่า “ดับอวิชชา” ได้ย่อมดับทุกข์ คือ การรู้จักตัดโซ่อาหารทั้ง ๔ ออกไป ในขณะที่จิตปราศจากนิเวรน์ [จิตประภัสสร-จตุตถฌาน] ประกอบด้วย “ญาณในวิปัสสนา” [ญาณทัสสนะ] คือ เห็นเหตุแห่งทุกข์ กับสภาวะที่ปราศจากทุกข์ โดยคิดหาอุบายวิธีที่แยบคายด้วยปัญญาและเหตุผล [โยนิโสมนสิการ] ในการบริหารจัดการอันยิ่งยงกับ “อาหาร ๔” [Nutriment] ได้อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ได้แก่ (๑) เมื่อกำหนดรู้โรคเกิดจากเหตุนี้ จะระงับเหตุนี้ได้อย่างไร (๒) เมื่อกำหนดรู้เวทนาเกิดจากเหตุนี้ จะระงับเหตุนี้ได้อย่างไร (๓) เมื่อกำหนดรู้ตัณหาเกิดจากเหตุนี้ จะระงับเหตุนี้ได้อย่างไร และ (๔) เมื่อกำหนดรู้นามรูปเกิดจากเหตุนี้ จะระงับเหตุนี้ได้อย่างไร ในการคิดหาอุบายวิธีอย่างแยบยลในใจได้นั้น ก็ขึ้นกับทักษะกระบวนการคิดในวิปัสสนาภูมิ เพื่อจะหาข้อสรุปและแนวทางที่จะหลุดพ้นได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นทำแทน พุดแทน หรือคิดแทน ย่อมไม่ได้เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ เรื่อง “อาหาร ๔” นั้น จึงเป็นเรื่องที่ไม่ชอบใจแต่ต้องรู้วิธีอยู่กับมันเพื่อให้ชีวิตรอดได้ และสามารถบรรลุความตรัสรู้สัมโพธิญาณได้ในที่สุด นั่นคือ การอาศัย “วิญญูญาณ” เพื่อให้หลุดพ้นจาก “วิญญูญาณ” หรือการใช้จิตตามพิจารณาจิตเพื่อหาหนทางในการหลุดพ้นให้ได้ เพราะฉะนั้น เมื่อจิตปราศจากนิเวรน์ก้าวลงไปสู่วิปัสสนาภูมิ จิตดวงนั้น [สติสัมปชัญญะ] ย่อมกลับมาพิจารณาดวงจิตอื่นๆ ที่กำลังเกิดดับในจำนวนนับไม่ถ้วนที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลสทั้งหลาย จิตที่กำหนดรู้และพิจารณาสภาวธรรมทั้งหลาย นั้น สร้าง “ปัญญาญาณ” [Intuition] ในวิปัสสนา และอาศัยปัญญาดังกล่าวนี้ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสภาวธรรมเหล่านั้นตามเป็นจริง เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะแห่งจิตเหล่านั้น เพราะฉะนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเป็นสภาวธรรมทั้งหลายภายใต้จิตและเจตสิกทั้งหลายมาประชุมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว อยู่ที่ว่าบุคคลผู้นั้นจะสามารถแยกแยะสภาวธรรมดังกล่าวนี้ได้อย่างไร ในการเจริญภาวนากรรมฐานนั้น จึงเป็นเรื่องการแยกแยะแจกธรรมทั้งหลายตามสภาวธรรมที่เกิดและดับตามที่ปรากฏขึ้น แล้วหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีให้ได้ เพื่อบรรยายสภาวธรรมที่แท้จริง [ปรมัตตสังจะ] เพราะเรื่องที่กำลังพิจารณานั้น เป็นสภาพที่ปรุงแต่งขึ้นตามเหตุปัจจัย โดยมีเจตนาถูกรอบงำด้วยกิเลสทั้งหลาย และทำอย่างไรจึงจะกำจัดกิเลสเหล่านั้นได้ แล้วหลุดพ้นจากสภาวธรรมเหล่านั้น ให้ได้ นั่นคือ หนีจาก “สังสารวัฏฏ์” ไปสู่ “วิวิญญะแห่งนิพพาน” หรือหนีจาก “อุปาทานขันธ” ไปสู่ “ขันธวินิมุตแห่งอมตธรรม” ฉะนั้น “ปัญญาญาณ” ทั้งหมดในวิปัสสนาภูมิจึงถือเป็น “ปรมัตตสังจะ” ที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล [วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ] ได้แก่ ขันธ ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรี ๒๒-อริยสังข ๔-ปฏิจสมุปปาท ๑๒-ปฏิจสมุปปันนธรรม ๖ ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมไม่เข้าใจในบรรดาธรรมเหล่านี้ได้ ก็หมดโอกาสในการบรรลุความตรัสรู้ถึง “สัมโพธิญาณ” [Enlightenment] ได้ เพราะไม่ทราบเหมือนกันจะปฏิบัติธรรมไปหาอะไรให้เป็นประโยชน์สูงสุดแห่งปรมัตถ์ได้ จุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรมที่ดีที่สุดนั้น จึงเริ่มต้นจากการพิจารณาและกำหนดรู้ปัจจัยที่จำจนชีวิตแห่งนามรูปโดย “ขันธ ๕” นั้นเอง พิจารณาธรรมทั้งหลายที่มาเกี่ยวข้องอย่างเป็นองค์รวมโดยเกิดปัญญาเห็นธรรมทั้งปวง [ธรรมจักขุ-

ธรรมจักร] พิจารณาธรรมทั้งหลายที่มาเกี่ยวข้องอย่างเป็นองค์รวมโดยเกิดปัญญาเห็นธรรมทั้งปวง ที่มาประชุมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวให้ได้ ยกตัวอย่าง เช่น อาหารเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตแห่งนามรูปทั้งปวง เมื่อพิจารณาจนเห็นอย่างละเอียดประณีตดีแล้ว ว่าเป็นเหตุปัจจัยแห่งทุกข์ทั้งปวง ก็พิจารณาหาหนทางออกจาก “กองทุกข์” [อุปาทานทุกข์] ดังกล่าวนั้น ให้พิจารณา “อาหาร ๔” เป็นไปเพื่อการหล่อเลี้ยง “เบญจขันธ์” ตามสมควร เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้เพื่อการปฏิบัติธรรม จนกว่าคุณสามารถบรรลุ “ธรรมวิเศษ” และ “บรมธรรม” ได้เช่นกัน บุคคลแต่ละคนนั้น ก็ต่างมีแนวทางปฏิบัติแตกต่างกันไป ก็ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของแต่ละคนเช่นกัน และกินเวลามากน้อยแตกต่างกันไป เพื่อจะบังคับจิตใจด้วยปัญญาในการตัดขาดจากกิเลสทั้งปวงได้ นั่นเอง.

